

Jaarrekening 1614 van het Gasthuis in Doesburg

De jaarrekening 1614 is opgesteld door gasthuismeester Jan Otten. Er wordt niet in de rekening vermeld dat hij tesamen met een andere gasthuismeester verantwoording aflegt. Zijn compagnon in 1614 was Frerick van den Dam.

Jan of Johan Otten heeft in de functie van gasthuismeester een lange staat van dienst. In de Magistratenlijst¹ wordt hij voor het eerst vermeld in 1601, om na enkele wisselingen met o.a. Gerbrand Peters, Aerndt Baerken, Frerick van Dam, Jan Minckhorst, Servais Petersen en Willem van Sambeek onafgebroken – met uitzondering van het jaar 1604 - de scepter over het Gasthuis te zwaaien. Pas in 1636 is hij voor het laatst lid van de magistratuur en gasthuismeester.

Opvallend is dat vele familienamen van de gasthuismeesters thans nog normaal voorkomende namen zijn. Dat geldt overigens ook voor vele van de pachters en leveranciers van het Gasthuis.

Jan Otten heeft de uitgaven en inkomsten gerubriceerd per soort. Daaruit valt wellicht te concluderen dat hij aanvankelijk alles chronologisch heeft bijgehouden (bonnetjescultuur?) om na afloop van het rekeningjaar alles naar soorten uitgaven en inkomsten te rubriceren. De uniformiteit van het handschrift bevestigt dat.

Het exploitatiejaar liep van 23 februari tot en met 22 februari en zoals gebruikelijk werd het exploitatiejaar dus afgesloten op 22 februari. Dat is de feestdag van Petri ad Cathedram ofwel de feestdag van het vestigen van de leerstoel in Antiochië door Petrus. Dit is de datum waarop verlenging van de pachtovereenkomsten plaatsvond, maar ook b.v. de dag waarop burgemeesters, schepenen en gasthuismeesters werden benoemd.

Het netto resultaat van de rekening komt uit op een overschot van 647 daller, 17 stuver en 10 penningen plus de waarde van een aantal geleverde producten in natura.

Deze uitkomst is niet helemaal betrouwbaar, omdat er meerdere reken- en telfouten werden gemaakt. Dit batig saldo is bepaald door de tellingen aan te houden die door de werkgroep telkens zijn bepaald en dus niet de uitkomsten van de gasthuismeester. Je kunt zelfs spreken van slordigheid en slechte controle door de gasthuismeester.

Het onderling vertrouwen tussen de overige magistraat en de gasthuismeester moet wel groot geweest zijn, gelet op het zeer grote aantal uitgaven dat aan niet met name genoemde personen plaatsvond. Niet minder dan 111 betalingen vonden plaats aan een onbekend persoon. We mogen ervan uitgaan, dat bepaalde mensen meerdere keren per jaar een of ander leverden. Figuren als *de man van Zelhem* kunnen wel verschillende keren dezelfde persoon zijn. Bij een betaling aan niet genoemde personen werd gelukkig nog wel vaak het beroep van de betrokkene genoemd, zoals *metzeler*, *negelsmits*, *opperknecht*, *timmerluijden* etc. Nog vaker werd alleen de herkomst van degene genoemd aan wie iets betaald werd. Benamingen als: *vremt schipper*, *man van Zelhem*, *van Varssevelt*, *van Slangenborch*, *van Silvolde*, *van Lathum* en nog enkele andere, komen dan ook regelmatig voor.

¹ Getypte lijst in het Streekarchief te Doesburg, opgemaakt door de archivaris W. Zondervan.

Het is ook typisch dat diverse pachtontvangsten worden vermeld zonder de naam van de pachter te noemen. Zouden we die willen weten, dan zou dat waarschijnlijk via de gegevens van het Oude Gasthuisboek nog mogelijk zijn. Wellicht biedt ook de jaarrekening 1616 daarvoor nog oplossingen. Dat nadere onderzoek heeft de werkgroep nu echter niet verricht.

De exploitatie van het Gasthuis blijkt in overwegende mate te leunen op de opbrengsten van pachten, renten en 'kostcontracten' waarbij men zich inkocht in het Gasthuis. Met betrekking tot de inning van schulden is wellicht enige lankmoedigheid te verwijten aan het adres van de gasthuismeester. Niet minder dan 163 daller, 15 stuver en 8 penningen worden als achterstallige ontvangsten van vorige jaren benoemd. Aan de andere kant weten we ook niet hoeveel van de in 1614 verschuldigde renten en pachten in dat jaar nog niet zijn verhaald op de pachters c.s.

Het uitgavenoverzicht toont samengevat aan dat het merendeel van de uitgaven wordt besteed aan *dachuren* (daglonen) voor allerlei diensten, zoals dorsen en bleken, maar ook aan bouwwerkzaamheden. Met name de bouw van Klein Tellicus en het aanbrengen van nieuwe leien op diverse gebouwen van het Gasthuis vergen grote bedragen. Totaal ongeveer 700 daller.

Aan hout, turf en *schanssen* (takkenbossen) voor de verwarming van de gebouwen en de bereiding van het eten, tesamen met de levensmiddelen zelf waaronder veel vlees en vis, en goederen zoals dekens, kleding etc. is in totaal ongeveer 740 daller besteed. Het overzicht van kostensoorten geeft overigens een beeld van de levensmiddelen die nog meer in het Gasthuis werden geconsumeerd. Daartoe behoren met regelmaat diverse soorten kruiden, veel boter, diverse soorten granen, erwten, wortelen, kaas en spek.

Veel pachtcontracten eisten behalve een pachtsom ook de levering van *roggen*, *boekweit*, *haveren*, *erwten*, *garsten*. Via die weg werd ook voorzien in de noodzakelijke voedselvoorziening van het Gasthuis. Alhoewel de eerste aardappelen in de 16^e eeuw al naar Europa kwamen, was de ontwikkeling en het consumeren hiervan in 1614 kennelijk nog niet doorgedrongen tot het Gasthuis. Gelet op de lijst van consumptiegoederen is de variatie van het consumptiepakket overigens beperkt.

Het Gasthuis heeft weliswaar veel inkomsten uit de bezittingen, maar moet hiervan ook essentiële onderdelen weer doorbetalen in de vorm van *rente*, *tijns*, *pontschattingen*; een deel wordt ook terugbetaald onder de noemer van zogenaamde *restanten*.

Het uitgavenoverzicht vermeldt ook bijzondere bestedingen voor b.v. giften aan passanten, doods-kisten voor allerlei personen, doktersbehandeling van diverse personen (*meysteren*), offergeld, bidden, overzetten veerpont, *schoentuffelen ende muelen*. Ook een traditionele bijdrage aan het Sint Stephensrijden op 2^e Kerstdag vond plaats.

Voor een nadere specificatie van de verschillende soorten inkomsten en uitgaven wordt naar de gedetailleerde overzichten verwezen (als bijlagen opgenomen na de transcripties). Deze bevatten een schat aan informatie over de handel en wandel van het Gasthuis anno 1614.

De transcriptie is in de jaren 2014 – 2015 gemaakt door de archiefwerkgroep van de vereniging "Stad en Ambt Doesborgh". De werkgroep bestond in deze periode uit: Berend

Arentsen, Gerrit Banda, Margreet Frankot, Henny Henrix, Pim de Jonge, Bert Klees, Carl König, Anna Marie Kutsch Lojenga-Rietberg, Frank Lange, Ton Pos (vz), Carel Rensing, Liesbeth Rensing-Veenenbos, Marjolijn van Rietschoten en Jan Weustink.

Doesburg, 24 augustus 2015

Jan Weustink